

Granskning av arbetet med att förhindra välfärdsbrottslighet kopplat till försörjningsstöd

Ljungby kommun

Innehåll

1.	Sammanfattning	3
2.	Inledning	4
2.1.	Bakgrund	4
2.2.	Syfte och revisionsfrågor	5
2.3.	Genomförande och avgränsning	5
2.4.	Revisionskriterier	6
3.	Kontrollmiljö och information	7
3.1.	Organisation och ansvar	7
3.2.	Styrande dokument	7
3.3.	Systemstöd	9
3.4.	Informationsdelning och kompetensutveckling	10
3.5.	Bedömning	10
4.	Riskbedömningar och kontrollaktiviteter	11
4.1.	Riskbedömningar	11
4.2.	Kontrollaktiviteter	12
4.3.	Bedömning	3
5.	Uppföljning och utvärdering	4
5.1.	Uppföljning	4
5.2.	Kartläggning	4
5.3.	Bedömning	5
6.	Slutsats	7
7.	Källförteckning	9
8.	Revisionskriterium	10
8.1.	Kommunallagen (2017:725)	10
8.2.	Bidragsbrottslagen (2007:612)	10
8.3.	Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)	10
8.4.	COSO- ramverket för intern kontroll	10
8.5.	Reglemente för intern kontroll	11

8.6.	Socialnämndens reglemente	11
8.7.	Kommunens styrdokument	11

1. Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Ljungby kommun genomfört en granskning av arbetet med att förhindra välfärdsbrottslighet kopplat till försörjningsstöd. Granskningens syfte har varit att bedöma om socialnämnden har säkerställt en god intern kontroll för att förebygga, upptäcka och utreda välfärdsbrott avseende försörjningsstöd. Granskningen har också syftat till att kartlägga utbetalt bistånd samt förekomst av felaktiga utbetalningar och anmälda bidragsbrott.

Den sammanfattande bedömningen är att socialnämnden inte har säkerställt en god intern kontroll för att förebygga, upptäcka och utreda välfärdsbrott avseende försörjningsstöd.

Vi bedömer att det i vissa avseenden finns en kontrollmiljö som möjliggör ett förebyggande arbete för att förhindra välfärdsbrott. Det är positivt att en arbetsgrupp tillsatts och ett kommunövergripande arbete med att ta fram strategier för arbetet med att förebygga välfärdsbrott pågår. Vi bedömer vidare att nämndens arbete med att identifiera risker för välfärdsbrott i enskilda processer och i verksamheten inte är tillfredsställande. Risker i handläggningen och verksamheternas processer värderas, analyseras och dokumenteras inte systematiskt i den utsträckning som är tillbörligt.

Vi rekommenderar nämnden att säkerställa att verksamheterna tar del av utbildning och kompetensutveckling inom området för välfärdsbrott i tillräcklig utsträckning.

Det följs upp hur många beslut, polisanmälningar och återkrav som genomförs årligen, men resultaten av uppföljningar och kvalitetsgenomgång används inte som underlag för nämndens förebyggande arbete. Vidare följs inte utfall av genomförda kontroller upp systematiskt. Vi bedömer att nämnden bör inkludera denna typ av uppföljning för att stärka sin uppsikt inom området.

Utifrån granskningen rekommenderar vi socialnämnden att:

- ▶ Anta styrande dokument som tydliggör nämndens mål och inriktning kring arbetet för att motverka välfärdsbrottslighet.
- ▶ Säkerställa att riskanalyser genomförs samt att kontroller utvecklas baserat på processer som är särskilt exponerade för välfärdsbrottslighet
- ▶ Säkerställa att medarbetare och förtroendevalda får löpande kompetensutveckling inom områdena välfärdsbrott, fusk och oegentligheter.
- ▶ Utöka regelbundna kontroller och årshjul samt stärka uppföljning av kontroller och incidenter med koppling till välfärdsbrott.
- ▶ Regelbundet sammanställa och analysera statistik kopplat till felaktiga utbetalningar samt att använda analyserna som underlag till det fortsatta förebyggande arbetet.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Välfärdsbrott handlar om när en extern aktör – företag eller privatperson otillbörligen utnyttjar medel från det allmänna för egen vinning (SKR).

Regeringen tillsatte 2015 en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av välfärdens förmåga att stå emot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet. Syftet med utredningen var att identifiera risker i välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system för att därigenom kunna säkerställa en korrekt användning av offentliga medel samt effektivt förebygga och beivra denna typ av brottslighet. Utredningen resulterade i betänkandet "Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra" (SOU 2017:37). I utredningen gjordes bedömningen att kommunernas system för utbetalningar av ekonomiskt bistånd generellt sett är utsatt för välfärdsbrottslighet.

Enligt statistik från BRÅ anmäldes 16 946 bidragsbrott under 2022. Av dessa stod samtliga kommuner i Sverige för ca 7 procent av anmälningarna. Jämfört med tidigare år är detta en minskning. I utredningen *Myndigheternas arbete med misstänkta bidragsbrott* (2022:37) framgår att de flesta av tillfrågade kommunerna i utredningen i dag inte har någon särskild automatiserad eller organiserad kontroll med inriktning på att hitta felaktiga utbetalningar och misstänkta bidragsbrott. Vissa kommuner uppger i utredningen att de i dagsläget inte har resurser för att systematiskt undersöka, kontrollera eller försöka upptäcka felaktigheter.

Ljungby kommun har en hög andel vuxna biståndsmottagare med långvarig ekonomiskt bistånd¹. Det finns risker för att även Ljungby kommun utsätts för välfärdsbrott. Berörda nämnder behöver därför arbeta förebyggande med riskanalyser, styrning och kontroller för att reducera riskerna för välfärdsbrott generellt och så kallade kvalificerade välfärdsbrott i synnerhet. Nämnden behöver även arbeta med upptäckande kontroller och utredningar av misstänkta brott på ett systematiskt och strukturerat sätt.

Revisorerna har utifrån ovan bedömt att det är väsentligt att under 2024 göra en fördjupad granskning avseende interna kontroller kopplade till risken för välfärdsbrott.

---

¹ Statistik hämtad från Kolada avseende år 2022.

2.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningens syfte har varit att bedöma om socialnämnden har säkerställt en god intern kontroll för att förebygga, upptäcka och utreda välfärdsbrott avseende försörjningsstöd. Granskningen har också syftat till att kartlägga utbetalt bistånd samt förekomst av felaktiga utbetalningar och anmälda bidragsbrott.

I granskningen har följande revisionsfrågor besvarats:

- ▶ Har ansvarig nämnd säkerställt en god kontrollmiljö avseende risken för välfärdsbrottslighet?
- ▶ Sprids information om regelverk, riskanalyser och kontroller till berörda medarbetare?
- ▶ Har nämnden identifierat verksamheter eller processer som kan vara särskilt utsatta för välfärdsbrottslighet?
- ▶ Har nämnden rutiner och arbetssätt för att förebygga, upptäcka och agera vid välfärdsbrottslighet?
- ▶ Sker det en systematisk uppföljning av incidenter kopplade till välfärdsbrottslighet?
  - Kartläggning av förekomsten av anmälda bidragsbrott under åren 2020-2023

2.3. Genomförande och avgränsning

Granskningen har genomförts under perioden maj - september 2024 genom dokument- och intervjustudier. Intervjuer har genomförts med socialchef, kvalitetsstrateg (socialförvaltningen), verksamhetschef för individ- och familjeomsorg, sektionschef försörjningsstöd, förste socialsekreterare och handläggare som arbetar med försörjningsstöd samt kommunens säkerhetschef. De intervjuade har getts möjlighet att sakgranska rapportutkastet.

Metodiken för granskningen utgår från COSO-modellens ramverk för intern kontroll som används i både privata och offentliga organisationer. Modellen består av följande fem komponenter:

1. Kontrollmiljö: styrande dokument, riktlinjer och förhållningssätt.
2. Riskbedömningar: genomförda kartläggningar och analyser som ger underlag för kontroll och uppföljning.
3. Kontroller: inom ramen för nämndens ordinarie internkontrollarbete eller särskilt utformat för området.
4. Information och kommunikation: internt inom organisationen och till externa intressenter.
5. Uppföljning och utvärdering: av de kontrollfunktioner som organisationen har valt samt resultatet av utförda kontroller.

Granskningen har avsett socialnämndens interna kontroll avseende försörjningsstöd. Den har inte syftat till att upptäcka eller utreda enskilda välfärdsbrott eller situationer kopplade till hot och våld.

En kartläggning av utbetalt bistånd samt förekomst av felaktiga utbetalningar och anmälda bidragsbrott har genomförts och omfattar socialnämnden.

I termen välfärdsbrott inkluderas i första hand bidragsbrott och bedrägerier mot välfärdssystemen (jfr BRÅ 2015:8). Välfärdsbrottsutredningens kriterium för välfärdsbrott är i princip att brotten är samhällsskadliga (SOU 2017:37). Med det avses exempelvis att utbetalningar har skett felaktigt under längre tid eller att utbetalningarna har skett vid enstaka tillfällen men med stora belopp.

2.4. Revisionskriterier

Granskningens bedömningar utgår från följande revisionskriterier. För att läsa mer om revisionskriterierna, se avsnitt 8.

- ▶ Kommunallagen (2017:725)
- ▶ Bidragsbrottslagen (2007:612)
- ▶ Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)
- ▶ COSO- ramverket för intern kontroll
- ▶ Reglemente för intern kontroll
- ▶ Socialnämndens reglemente
- ▶ Kommunens övriga styrdokument

3. Kontrollmiljö och information

Kontrollmiljö

En organisations kontrollmiljö är central för att upprätthålla en god intern kontroll. Kontrollmiljön kan sägas vara summan av de processer, strukturer och värderingar som stöder verksamheten och ger en riktning för hur den interna kontrollen ska genomföras. Detta anges vanligtvis i styrdokument och riktlinjer. Det kommer även till uttryck i organisationens struktur, ledning, kultur och ansvarsfördelning.

Information och kommunikation

Informationsspridning är av särskild vikt för att kunna identifiera, fånga upp och kommunicera relevant information såväl internt som externt. Att verksamhetens medarbetare ges möjlighet till utbildning är även en viktig del i det förebyggande arbetet och för att ge organisationen förutsättningar att kunna agera vid avvikelser eller fel.

3.1. Organisation och ansvar

I Ljungby kommun är det enheten för utredning vuxen och arbetsmarknad som handlägger ärenden avseende ekonomiskt bistånd. Enheten är organiserad under verksamheten för individ- och familjeomsorg (socialförvaltningen) som ligger under socialnämndens ansvarsområde.

Enligt de intervjuade finns det för närvarande 6,5 heltidstjänster som handlägger ekonomiskt bistånd samt en förste socialsekreterare.

En nyansökan kommer förste socialsekreterare tillhanda skriftligen eller via kommunens e-tjänst. Enligt uppgift togs 5635 beslut om ekonomiskt bistånd 2023.

Det finns inte någon specifik funktion som hanterar felaktiga utbetalningar (FUT) inom kommunen.

3.2. Styrande dokument

En central del av kontrollmiljön är verksamhetens policys och riktlinjer. Verksamhetsplan för socialnämnden är nämndens övergripande planering. Verksamhetsplanen innehåller information om nämndens verksamhet, nämndens mål, uppdrag och aktiviteter, ekonomi, personal, kvalitet och intern kontroll. I avsnittet kvalitet framgår nämndens kvalitetsnyckeltal. Nyckeltalen i tabellen nedan återfinns i socialnämndens verksamhetsplan 2024 och avser försörjningsstöd.

Tabell 1. Nyckeltal avseende försörjningsstöd

Nyckeltal	Utfall 2022 (Kolada)	Utfall 2023 (Kolada)
Ej återaktualiserade vuxna personer med försörjningsstöd ett år efter avslutat försörjningsstöd, %	72 %	76 %
Väntetid i antal dagar från ansökan vid nybesök till beslut inom försörjningsstöd, medelvärde	6	9
Väntetid i antal dagar från ansökan vid nybesök till beslut inom försörjningsstöd, väntat längre än 14 dagar, %	12 %	19 %

Källa: Socialnämndens verksamhetsplan 2024 och Kolada

Samtliga nyckeltal i verksamhetsplanen saknar målvärden för 2024. Enligt intervjuade pågår det ett arbete med att ta fram målvärden.

Det pågår ett kommunövergripande arbete för att motverka välfärdsbrottslighet

Av intervju framkommer att det pågår ett kommunövergripande arbete för att motverka välfärdsbrottslighet. Kommunens säkerhetschef leder arbetet. Inom ramen för arbetet har det upprättats en kommungemensam policy avseende välfärdsbrott. Av kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll 2024-06-17 framgår att kommunfullmäktige beslutar att fastställa policyn att gälla från och med den 1 juli 2024.

I policyn beskrivs följande målsättning:

”Målet är att kommunen ska verka för att öka medvetenheten om riskerna och att arbetet mot välfärdsbrott stärks. Välfärden ska värnas i hela kommunen med dess bolag, så att inte offentliga resurser hamnar hos kriminella aktörer. Brott och oegentligheter inom välfärdssystemet ska förebyggas, upptäckas och åtgärdas.”

Av policyn framgår att det finns en samverkansgrupp som ska arbeta fram och utveckla strategier kring kommunens riskområden för att motverka välfärdsbrottslighet. Samverkansgruppen består av representanter från administrations- och säkerhetsavdelningen, upphandlingsavdelningen, planeringsavdelningen, socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen, miljö- och byggförvaltningen, gemensamma överförmyndaren samt Ljunbybostäder. Av intervju framkommer att samverkansgruppen påbörjade arbetet i mars 2024. Intervjuade framför att gruppen sedan dess har genomfört omvärldsanalyser och identifierat vilka aktörer i kommunen som riskerar utsättas för brottslighet. Därtill har samverkansgruppen haft samverkansträffar med skatteverket och försäkringskassan.

Det finns en kommunövergripande handlingsplan kopplad till policyn avseende välfärdsbrott. Vid tidpunkt för granskningen är handlingsplanen på remiss i

samverkansgruppen. Handlingsplanen ska fungera som ett underlag när respektive förvaltning tar fram verksamhetsspecifika rutiner. Arbetet med de verksamhetsspecifika rutinerna har inte påbörjats.

Samverkansgruppen har påbörjat ett arbete med att ta fram en riskanalys, se mer i avsnitt 4.1.

Rutiner vid handläggning av ekonomiskt bistånd

Det finns en handlingsplan avseende vägledning för biståndsbedömning av ekonomiskt bistånd. Handlingsplanen är fastställd av socialförvaltningens ledningsgrupp och den senaste revideringen utfördes 2023. Handlingsplanen innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Handlingsplanen ska ge stöd och vägledning för arbetet avseende utredning, bedömning och beslut. Det framgår att handlingsplanen är en vägledning och att individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall.

I handlingsplanen framgår att uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid ska kontrolleras för att motverka felaktiga utbetalningar. Handlingsplanen innehåller information om vilka kontroller som alltid ska göras och exempel på omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar och som särskilt ska uppmärksammas. Arbetet med kontrollaktiviteter beskrivs ytterligare i rapportens avsnitt 4.2.

Därtill innehåller handlingsplanen information om när och hur anmälan vid misstänkt bidragsbrott ska genomföras. Det beskrivs att polisanmälan ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts, exempelvis om någon har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigit inkomster och på så sätt obehörigen eller med för högt belopp fått ekonomiskt bistånd.

Handlingsplanen innehåller även information om återkrav samt en rutin vid återkrav av ekonomiskt bistånd. Det framgår att återkrav av bistånd ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter. Av rutinen framgår att socialsekreteraren ska upprätta en avbetalningsplan med den enskilde som är underskriven efter överenskommelse. Socialsekreterare ska följa upp att avbetalningen följs som överenskommet.

3.3. Systemstöd

Ändamålsenliga systemstöd kan bidra i arbetet mot välfärdsbrottslighet. I granskningen framgår att handläggning av försörjningsstöd sker i ärendehanteringssystemet Treserva. Systemet är kopplat mot SSBTEK². I SSBTEK görs kontroller mot folkbokföringen och statliga myndigheter såsom

---

² SSBTEK är en förkortning för sammansatt bastjänst ekonomiskt bistånd. Tjänsten bygger på samverkan mellan myndigheter, kommuner och SKR.

försäkringskassan och migrationsverket. Informationen används som underlag till prövning av ansökan.

3.4. Informationsdelning och kompetensutveckling

Vid intervju framkommer att enhetens tjänstemän som arbetar med försörjningsstöd nyligen har tagit del av SKR:s utbildning om välfärdsbrottslighet. Nämndens ledamöter har inte deltagit i någon utbildningsinsats på området.

Vid intervju framkommer att förste socialsekreterare och handläggare inom försörjningsstöd deltar i veckovisa handläggarträffar, totalt tre timmar per vecka, för att diskutera den pågående ärendehandläggningen. Intervjuade upplever mötena som ett bra forum för att diskutera enskilda ärenden och dela med sig av kunskap och viktig information i arbetet. Enligt intervjuade har misstanke om fusk lyfts vid handläggarträffarna.

Kommunen har en visselblåsarfunktion via kommunhemsidan. Enligt uppgift har det inte inkommit något ärende rörande försörjningsstöd.

3.5. Bedömning

Vi bedömer att det i vissa avseenden finns en kontrollmiljö som möjliggör ett förebyggande arbete för att förhindra välfärdsbrott. Det kvarstår dock arbete för att kontrollmiljön ska kunna bedömas vara tillräcklig. Bedömningen grundas i att det idag saknas riktlinjer som beskriver hur verksamheten ska arbeta mot välfärdsbrottslighet. Förvaltningen saknar därigenom styrning eller uppdrag från socialnämnden avseende hur välfärdsbrott ska motverkas. Det bedöms positivt att en arbetsgrupp utsetts, under ledning av kommunens säkerhetschef, för att utveckla kommunövergripande strategier för att motverka välfärdsbrott. Vidare bedöms positivt att en kommunövergripande policy tagits fram och beslutats av fullmäktige.

Det bedöms positivt att det finns standardiserade arbetsrutiner och kontroller som kan ge stöd i arbetet och i sig kan förhindra välfärdsbrott. Vidare beskrivs ett öppet klimat vilket bedöms kunna gynna informationsutbyte och lärande.

Vissa utbildningsinsatser har gjorts på området, men vår bedömning är att socialnämnden inte har säkerställt att verksamheterna tar del av utbildning och kompetensutveckling inom området för välfärdsbrott i tillräcklig utsträckning.

4. Riskbedömningar och kontrollaktiviteter

Risکاناليس

Utifrån verksamhetens behov kan det finnas anledningar att göra riskanalyser i olika omfattning i organisationen för att hantera risker på ett ändamålsenligt sätt. Riskanalys handlar om att identifiera interna och externa risker som en organisation riskerar att utsättas för.

Kontrollaktiviteter

Kontrollaktiviteter är de aktiviteter som en organisation genomför i syfte att minska eller eliminera risker. Detta innefattar kontroller, processer och rutiner för att förebygga, upptäcka och utreda välfärdsbrott.

4.1. Riskbedömningar

Nämnden har en upprättad internkontrollplan för 2023 och 2024. I internkontrollplanerna återfinns inga risker som är tydligt kopplade till välfärdsbrottslighet.

Intervjuade framför att det pågår ett arbete med att ta fram en bruttorisklista inför internkontrollplanen 2025 och att välfärdsbrottslighet är ett område som omfattas av arbetet. Vid tidpunkt för granskningen är bruttorisklistan inte färdigställd.

Av intervjuer framkommer att det pågår ett arbete med riskanalyser inom ramen för det kommunövergripande arbetet för att motverka välfärdsbrottslighet (beskrivet i avsnitt 3.2). Intervjuade beskriver att medarbetare och berörda personer i förvaltningarna är med i arbetet för att identifiera risker inom sina olika verksamheter. En riskanalys har tagits fram av samverkansgruppen. Riskanalysen består av sex risker, varav ekonomiskt bistånd är en. Till samtliga risker framgår förslag till åtgärd. Avseende ekonomiskt bistånd beskrivs att åtgärder ska antas efter genomförd revision. I dokumentet finns kolumner där riskbedömning utifrån sannolikhet och konsekvens kan framgå, men det saknas för samtliga risker. Enligt uppgift kommer arbetet med riskanalysen fortlöpa hösten 2024. Enligt uppgift ska handlingsplaner utifrån policyn tas fram i berörda verksamheter utifrån riskanalyser. Vid tidpunkt för granskningen har detta inte gjorts.

Vid tidpunkt för granskningen saknas dokumenterad kartläggning avseende risker i handläggningen som kan leda till felaktiga utbetalningar. Vid intervju framkommer samtidigt att det finns en viss riskmedvetenhet i organisationen. De intervjuade anger bland annat ett antal exempel på återkommande varningssignaler i arbetet som kan indikera att det finns risk för oegentligheter eller att brott sker. Det kan till exempel handla om att det saknas utbetalning av sjukpenning i ett kontoutdrag, vilket kan tyda på att kunden har fler konton som inte redovisats. Information om varningssignaler som indikerar på behov av vidare utredning finns inte nedtecknade utan bygger på erfarenhet hos den enskilde handläggaren.

4.2. Kontrollaktiviteter

Förebyggande kontrollaktiviteter

I handlingsplanen för biståndsbedömning av ekonomiskt bistånd beskrivs hur en nyansökan går till. I samband med att en sökande aktualiseras för första gången, eller återkommer efter att ett tidigare ärende har avslutats, ska en grundutredning göras. Grundutredningen ska dokumenteras enligt särskild mall och utgöra underlag för den individuella plan som alltid ska upprättas. 2023 inkom 179 nyansökningar av försörjningsstöd (både bifall och avslag). Det finns en mall för ärendeblad som sparas i verksamhetssystemet. Mallen innehåller ingen information om att kontroller ska genomföras och dokumenteras.

Vid en nyansökan genomförs ett samtal/intervju vid personligt möte mellan socialsekreteraren och den sökande. Vid mötet ställs standardiserade frågor utifrån det upprättade frågeformuläret Instrument X. Instrument X fylls i av den enskilde och innehåller frågor om bland annat familjeförhållande, medborgarskap, vilka inkomster sökande har, sökandes boendesituation, sökandes tillgångar, skulder och bankkonton.

I samtalet med den sökande görs även en genomgång av inskickade handlingar tillsammans med den sökande enligt en checklista. I checklistan framgår att följande ska kontrolleras i samband med nybesök:

- ▶ Legitimation/uppehållstillstånd
- ▶ Ansökan fullständigt ifylld med underskrift
- ▶ Kontroll mot befolkningsregistret
- ▶ Inkomstuppgifter tre månader bakåt/kontoöversikt
- ▶ Underlag/kvitto på betalda utgifter
- ▶ Hyreskontrakt
- ▶ Senaste deklARATIONEN
- ▶ Kontroll med Försäkringskassan
- ▶ Kontroll med a-kassa
- ▶ Kontroll med bilregistret
- ▶ Kontroll med Arbetsförmedlingen/aktuell handläggare
- ▶ Kontroll av läkarintyg vid sjukskrivning
- ▶ Deltagit i samhällsorientering (om det är aktuellt)

Av checklistan framgår att den sökande ska få information om straffansvar vid felaktiga eller underlåtenhet om förändringar och återbetalningsskyldighet samt information om återkrav. Samma information framgår även av kommunens hemsida.

Vi har efterfrågat ifyllda checklistor för de 179 nyansökningarna under 2023 men inte fått ta del av någon ifylld checklista. Vid sakgranskning framkommer att checklistan endast används som ett stöd och inte fylls i vid samtliga nybesök.

Av intervju framkommer att en kontrollfunktion är att utbetalning av ekonomiskt bistånd enbart ska ske via Swedbanks lön- och utbetalningssystem (SUS) och inte via bankkonton. Det innebär att privatpersoner måste göra en kontoanmälan och få ett bankkontonummer kopplat till sig.

Handläggare har enligt intervjuade inte behörighet att lägga till ny betalningsmottagare. Enligt uppgift är det administrativ handläggare från en annan sektion som har behörigheten.

Upptäckande kontrollaktiviteter

Det finns ett årshjul för kontroller. Årshjulet innehåller två kontrollaktiviteter; att kontrollera kontoutdrag i april och oktober samt skatteåterbäring i april och juni.

Av intervju framkommer att handläggaren ska göra kontroller av den sökande i SSBTEK för att säkerställa att lämnade uppgifter stämmer samt för att upptäcka eventuella avvikelser eller felaktigheter. Kontrollerna innefattar folkbokföring, civilstånd samt uppgifter från Skatteverket om överskjutande skatt, a-kassor, CSN, bilregistret, arbetsförmedlingen, försäkringskassan och migrationsverket. Vid sakgranskning framkommer att det är möjligt att kontrollera vilka kontroller som genomförts i SSBTEK då dessa registreras i systemet. Det framgår inte att man systematiskt följer upp vilka kontroller som genomförts.

Enligt intervjuade ska även kontroller av närvarokontroll vid SFI och närvarokontroll arbetsmarknadsenheten (AME) göras.

Förvaltningen har som rutin att den sökande varje månad måste komma på ett personligt möte med sin handläggare. Intervjuade upplever att det är ett bra arbetssätt för att förhindra välfärdsbrott.

Därtill har kommunen valt att ha en gemensam sektion där försörjningsstöd och AME jobbar i ett nära samarbete och där sekretess inte är ett hinder för utbyte av information.

Rutin vid misstänkt brott

Vilket beskrivs i avsnitt 3.2 innehåller handlingsplan för biståndsbedömning av ekonomiskt bistånd information om när och hur anmälan vid misstänkt bidragsbrott ska genomföras. Det framgår att innan anmälan görs ska en utredning av vad som hänt och hur detta påverkat rätten till bistånd göras. Utredningen ska besvara om den sökande har fått tillfredsställande information om vilka regler som gäller och om den sökande varit medveten om konsekvensen av sitt handlande. Den interna utredningen bör göras så fort som möjligt sedan indikationen uppstått. Vi har inte tagit del av någon rutin eller checklista som beskriver hur utredningen ska genomföras.

Av intervju framkommer att samma handläggare fortsätter att utreda ärendet vid misstanke om bidragsbrott. Intervjuade framför att ytterligare bankkontoutdrag begärs in vid misstanke. Det har förekommit att bank-id historik har begärts in men det görs inte systematiskt. I sakkontroll framkommer att anledningen till att kontroller av bank-id historik inte görs med systematik är för att förvaltningen har valt att avvakta med ställningstagande kring kontrollen då Justitieombudsmannen uttalat kritik mot att kommuner systematiskt begär in bank-id historik.

Två återkravsärenden har förekommit de senaste två åren. Enligt uppgift upptäcktes de felaktiga utbetalningarna genom ett anonymt tips som följdes upp respektive post till en folkbokföringsadress som kom i retur.

4.3. Bedömning

Vår bedömning är att nämndens arbete med att identifiera risker för välfärdsbrott i enskilda processer och i verksamheten inte är tillräcklig. Bedömningen grundar sig i att inga risker har identifierats i internkontrollen för 2023 och 2024. Ingen dokumenterad kartläggning av risker i handläggningen som kan leda till felaktiga utbetalningar har heller gjorts. Vi noterar dock att det pågår ett arbete med att ta fram en bruttorisklista inför internkontrollplanen 2025 där risker kopplat till välfärdsbrottslighet ska inkluderas.

Det finns ett årshjul för årliga kontroller och information. Årshjulet innehåller endast två kontrollaktiviteter; att kontrollera kontoutdrag i april och oktober samt skatteåterbäring i april och juni. Vi bedömer att de årliga kontrollerna inte är tillräckliga och att årshjulet kan byggas ut med fler återkommande kontroller utifrån identifierade risker för att säkerställa att erforderliga kontroller utförs regelbundet och inte är beroende av enskilda handläggares erfarenhet.

5. Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering är viktigt för att kontrollera att alla tidigvarande moment i COSO-modellen har genomförts på ett ändamålsenligt sätt. Det ger även möjlighet att identifiera utvecklingspotential och införa eventuella åtgärder.

5.1. Uppföljning

Av intervju framkommer att sektionschef för försörjningsstöd årligen, i samband med medarbetarsamtal, ska kontrollera hur socialsekreterare har dokumenterat sina ärenden. Det genomförs inga ytterligare systematiska kvalitetskontroller. Förste socialsekreterare granskar handläggning och dokumentation i det löpande arbetet.

Av intervju framkommer att socialnämndens ledamöter tar del av information om tre ärenden i månaden avseende ekonomiskt bistånd. Justeraren för nämndens sammanträde får möjlighet att gå igenom föregående månads delegationsbeslut och välja ut tre ärenden att få presenterade. Förste socialsekreterare informerar om de utvalda ärendena vid ett nämndsmöte.

5.2. Kartläggning

Granskningen omfattar en kartläggning av förekomsten av anmälda bidragsbrott under åren 2020-2023. Kartläggningen omfattar socialnämndens utbetalning av försörjningsstöd.

Försörjningsstödsenheten följer upp antal beslut om försörjningsstöd per år och totalt utbetalt försörjningsstöd. Det saknas statistik avseende belopp som har återkrävts samt antal polisanmälningar för åren 2020-2022. Därtill saknas statistik för antal återkravsärenden för åren 2020-2021. Statistik avseende antal ärenden som har utretts som misstänka felaktigheter per år saknas för åren 2020-2023. Av granskningen framkommer att nämnden inte följer upp incidenter kopplade till välfärdsbrott eller utfall av genomförda kontroller.

Tabell 2. Antal beslut om försörjningsstöd per år 2020-2023

Antal beslut om försörjningsstöd	
2020	4321 beslut om ekonomiskt bistånd
2021	5604 beslut om ekonomiskt bistånd
2022	5636 beslut om ekonomiskt bistånd
2023	5635 beslut om ekonomiskt bistånd

Totalt	beslut om ekonomiskt bistånd
--------	------------------------------

Av tabellen ovan framgår att antal beslut om försörjningsstöd har ökat från 4321 beslut år 2020 till 5635 beslut år 2023. Totalt utbetalt försörjningsstöd har ökat från 2020 till 2023.

Tabell 3. Totalt utbetalt försörjningsstöd per år 2020-2023

Totalt utbetalt försörjningsstöd	
2020	17 159 tkr
2021	18 477 tkr
2022	18 140 tkr
2023	17 937 tkr (prel)
Totalt	71 713 tkr

Tabell 4. Antal återkravsärenden, belopp som har återkrävts respektive antal polisanmälningar per år 2020-2023

	Antal återkravsärenden	Belopp som har återkrävts	Antal polisanmälningar
2020	Statistik saknas	Statistik saknas	Statistik saknas
2021	Statistik saknas	Statistik saknas	Statistik saknas
2022	1	Statistik saknas	Statistik saknas
2023	1	18 166 kr	4 misstänka bidragsbrott
Totalt	2	18 166 kr	4

Av tabell 4 framgår att det var ett återkravsärende och fyra misstänkta bidragsbrott 2023.

5.3. Bedömning

Vi bedömer att socialnämnden inte på ett ändamålsenligt sätt följer upp genomförda kontroller för att förhindra välfärdsbrott.

Det saknas information om hur många återkravsärenden som genomförts 2020 och 2021. Vidare saknas information om antal polisanmälningar som genomförts 2020, 2021 och 2022. Kompletta statistik finns endast för 2023. Därigenom saknas möjligheten att använda informationen som underlag för nämndens förebyggande arbete. Av granskningen framkommer att nämnden inte följer upp incidenter kopplade till välfärdsbrott eller utfall av genomförda kontroller. Vi bedömer att nämnden bör inkludera denna typ av uppföljning för att stärka sin uppsikt inom området. Uppföljning är av vikt för att säkerställa att önskat resultat uppnås men

också för att sprida information om kunskap till nämndens ledamöter inom området för välfärdsbrott.

Utifrån våra iakttagelser konstateras att stora belopp betalas ut årligen i försörjningsstöd. Samtidigt görs få eller inga återkrav eller polisanmälningar. Socialnämnden bör tillse att verksamheten regelbundet genomför kontroller samt rapporterar in och dokumenterar incidenter och resultat av genomförda kontroller.

6. Slutsats

Vår sammanfattande bedömning är att socialnämnden inte har säkerställt en god intern kontroll för att förebygga, upptäcka och utreda välfärdsbrott avseende försörjningsstöd. Vi bedömer att det i vissa avseenden finns en kontrollmiljö som möjliggör ett förebyggande arbete för att förhindra välfärdsbrott. Vi bedömer det som positivt att en arbetsgrupp tillsatts och ett kommunövergripande arbete med att ta fram strategier för arbetet med att förebygga välfärdsbrott pågår. Vi rekommenderar nämnden att säkerställa att verksamheterna tar del av utbildning och kompetensutveckling inom området för välfärdsbrott i tillräcklig utsträckning.

Vi bedömer vidare att nämndens arbete med att identifiera risker för välfärdsbrott i enskilda processer och i verksamheten inte är tillfredsställande. Inga risker kopplade till välfärdsbrott har identifierats i internkontrollplanen. Det finns ett årshjul för årliga kontroller och information. Vi bedömer att fler återkommande kontroller kan synliggöras. Vi bedömer således att risker i handläggningen och verksamheternas processer inte systematiskt värderas, analyseras och dokumenteras i den utsträckning som är tillbörligt.

Det följs upp hur många beslut, polisanmälningar och återkrav som genomförs årligen, men resultaten av uppföljningar, stickprov och kvalitetsgenomgång används inte som underlag för nämndens förebyggande arbete. Vidare följs inte utfall av genomförda kontroller upp systematiskt. Vi bedömer att nämnden bör inkludera denna typ av uppföljning för att stärka sin uppsikt inom området.

Vi konstaterar att stora belopp betalas ut årligen i försörjningsstöd. Vi ser stora brister i att det saknas uppföljningar av felaktiga utbetalningar och misstänkta bidragsbrott. Socialnämnden bör tillse att verksamheten regelbundet genomför kontroller samt rapporterar in och dokumenterar incidenter och resultat av genomförda kontroller.

Revisionsfråga	Svar
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Har ansvarig nämnd säkerställt en god kontrollmiljö avseende risken för välfärdsbrottslighet? 	Ja, till stor del, men vissa brister identifieras.
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Sprids information om regelverk, riskanalyser och kontroller till berörda medarbetare? 	Nej. Vi bedömer att nämnden inte har säkerställt att verksamheterna tar del av utbildning och kompetensutveckling inom området för välfärdsbrott i tillräcklig utsträckning.
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Har nämnden identifierat verksamheter eller processer 	Nej, arbetet med att identifiera risker brister.

som kan vara särskilt utsatta för välfärdsbrottslighet?	
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Har nämnden rutiner och arbetssätt för att förebygga, upptäcka och agera vid välfärdsbrottslighet? 	Delvis. Rutiner och stöddokument finns som kan användas för att förebygga, upptäcka och agera vid misstanke om välfärdsbrott. Dock bedömer vi att dessa inte är tillräckligt utförliga och inte används i tillräcklig utsträckning.
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Sker det en systematisk uppföljning av incidenter kopplade till välfärdsbrottslighet? <ul style="list-style-type: none"> ○ Kartläggning av förekomsten av anmälda bidragsbrott under åren 2020-2023. 	Nej. Vi bedömer att socialnämnden inte på ett systematiskt sätt tar del av uppföljning av incidenter inom försörjningsstöd.

Utifrån granskningen rekommenderar vi socialnämnden att:

- ▶ Anta styrande dokument som tydliggör nämndens mål och inriktning kring arbetet för att motverka välfärdsbrottslighet.
- ▶ Säkerställa att riskanalyser genomförs samt att kontroller utvecklas baserat på och processer som är särskilt exponerade för välfärdsbrottslighet
- ▶ Säkerställa att medarbetare och förtroendevalda får löpande kompetensutveckling inom områdena välfärdsbrott, fusk och oegentligheter.
- ▶ Utöka regelbundna kontroller och årshjul samt stärka uppföljning av kontroller och incidenter med koppling till välfärdsbrott.
- ▶ Regelbundet sammanställa och analysera statistik kopplat till felaktiga utbetalningar samt att använda analyserna som underlag till det fortsatta förebyggande arbetet.

Ljungby kommun 13 september

Linnéa Johansson

EY

Tilda Nilsson

EY

7. Källförteckning

Intervjuade funktioner

- ▶ Socialchef
- ▶ Verksamhetschef individ- och familjeomsorg
- ▶ Sektionschef försörjningsstöd
- ▶ Kvalitetsstrateg socialförvaltningen
- ▶ Förste socialsekreterare ekonomiskt bistånd
- ▶ Handläggare ekonomiskt bistånd
- ▶ Säkerhetschef

Analyserade dokument

- ▶ Organisationsskiss
- ▶ Socialnämndens verksamhetsplan 2024
- ▶ Socialnämndens internkontrollplaner 2023 och 2024
- ▶ Policy välfärdsbrottslighet
- ▶ Kommunfullmäktiges sammanträdesprotokoll 2024-06-17
- ▶ Risklista och riskanalys (samverkansgruppen)
- ▶ Handlingsplan - vägledning för biståndsbedömning av ekonomiskt bistånd
- ▶ Checklista nybesök
- ▶ Instrument X (underlag till försörjningsstöd) del 1 och del 2
- ▶ Årshjul 2024 kontrollaktiviteter
- ▶ Mall ärendblad
- ▶ Statistik avseende antal beslut om försörjningsstöd, totalt utbetalt försörjningsstöd, antal återkravsärenden, belopp som har återkrävts och antal polisanmälningar 2020-2023

8. Revisionskriterium

8.1. Kommunallagen (2017:725)

Det är enligt 6 kap. 1 § styrelsens uppgift att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnder. Kommunstyrelsen ska, enligt 6 kap. 2 §, uppmärksamt följa de frågor som kan inverka på kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Kommunallagens 6 kap 6 § anger att nämnderna inom sitt ansvarsområde ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med Kommunfullmäktiges mål och riktlinjer, samt i enlighet med lagar och författningar som gäller för verksamheten.

8.2. Bidragsbrottslagen (2007:612)

I 2 § framgår följande: "Den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp, döms för bidragsbrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader".

8.3. Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)

I 4 kap. SoL regleras rätten till bistånd. I de fall en person har beviljats ekonomiskt bistånd på felaktiga grunder finns det en återbetalningsskyldighet. Återkrav kan ske i följande fall enligt 9 kap.:

- ▶ återbetalningsskyldighet av felaktigt eller för högt ekonomiskt bistånd. Den enskilde blir återbetalningsskyldig om denne har förorsakat den felaktiga utbetalningen (1 §).
- ▶ andra fall när socialnämnden kan återkräva ekonomiskt bistånd. Med andra fall avses, utöver 1 §, om obehörig eller med för högt belopp beviljats ekonomiskt bistånd och skäligen borde ha insett det (2 §).

8.4. COSO- ramverket för intern kontroll

COSO-modellen är ett allmänt vedertaget ramverk för intern kontroll som används i både privata och offentliga organisationer. Modellen bygger på riskanalyser samt kontrollaktiviteter för att minimera riskerna. Modellen består av fem komponenter:

- ▶ Kontrollmiljö (styrdokument, förhållningssätt och arbetsformer)
- ▶ Riskbedömningar (genomförda kartläggningar och analyser som ger underlag för kontroll och uppföljning)

- ▶ Kontroller (inom ramen för nämndens ordinarie internkontrollarbete eller särskilt utformat för området)
- ▶ Information och kommunikation (dels internt, dels till externa intressenter)

Uppföljning och utvärdering (både på projektnivå och övergripande nivå)

8.5. Reglemente för intern kontroll

Reglemente för intern kontroll i Ljungby kommun antogs av kommunfullmäktige i mars 2011. Reglementet syftar till att säkerställa att kommunens styrelser och nämnder upprätthåller en god intern kontroll. I reglementet anges att nämnderna har det yttersta ansvaret för den interna kontrollen inom respektive verksamhetsområde.

8.6. Socialnämndens reglemente

I socialnämndens reglemente anges att nämnden utför kommunens uppgifter inom socialtjänsten och vad som i lag sägs om socialnämnd. Nämnden ansvarar för arbetsmarknadsfrågor för personer som kan komma att söka eller redan erhåller ekonomiskt bistånd.

Socialnämnden ansvarar för att dess organisation är tydlig och ändamålsenlig med hänsyn till av fullmäktige fastställda mål och styrning samt lagar och andra författningar för verksamheten.

8.7. Kommunens styrdokument

Det finns en handlingsplan avseende vägledning för biståndsbedömning av ekonomiskt bistånd. Handlingsplanen är fastställd av socialförvaltningens ledningsgrupp och den senaste revideringen utfördes 2023. Handlingsplanen innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Handlingsplanen ska ge stöd och vägledning för arbetet avseende utredning, bedömning och beslut. Det framgår att handlingsplanen är en vägledning och att individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall. I handlingsplanen framgår att uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid ska kontrolleras för att motverka felaktiga utbetalningar. Handlingsplanen innehåller information om vilka kontroller som alltid ska göras och exempel på omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar och som särskilt ska uppmärksammas. Därtill innehåller handlingsplanen information om när och hur anmälan vid misstänkt bidragsbrott ska genomföras. Det beskrivs att polisanmälan ska ske när det finns anledning att anta att ett brott har begåtts, exempelvis om någon har lämnat oriktiga uppgifter eller förtigt inkomster och på så sätt obehörigen eller med för högt belopp fått ekonomiskt bistånd. Handlingsplanen innehåller även information om återkrav samt en rutin vid återkrav av ekonomiskt bistånd. Det framgår att återkrav av bistånd ska göras om någon fått ett felaktigt bistånd genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter. Av rutinen framgår att socialsekreteraren ska upprätta en avbetalningsplan med den enskilde som är underskriven efter

överenskommelse. Socialsekreterare ska följa upp att avbetalningen följs som överenskommet.